

ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСЫ ӘКІМДІГІНІҢ ТІЛДЕРДІ ДАМУ БАСҚАРМАСЫ
А.БАЙТҰРСЫНОВ АТЫНДАҒЫ ҚОСТАНАЙ МЕМЛЕКЕТТІК УНИВЕРСИТЕТІ

«ОНОМАСТИКАЛЫҚ ЖАҢАРУ – РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ КЕПІЛІ»
атты республикалық ғылыми-тәжірибелік конференцияның материалдары

ӘОЖ 811.512.122
КБЖ 84 каз -3

Ә 49 «ОНОМАСТИКАЛЫҚ ЖАҢАРУ – РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ КЕПІЛІ» атты республикалық ғылыми-тәжірибелік конференцияның материалдары. Қостанай, «Қостанай мемлекеттік университеті», 2018.- 198_б.

ISBN 978-601-7955-95-3

Редакция алқасы Әбсадықов А.А., фил. ғыл. докторы, профессор
Айтқужинова С.Н., педагогика магистрі
Көлбаева М., аға оқытушы,

Жинақ «ОНОМАСТИКАЛЫҚ ЖАҢАРУ – РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ КЕПІЛІ» атты республикалық ғылыми-тәжірибелік конференциясына қатысушылардың баяндамалары мен тезистері негізінде құрастырылды. Жинаққа енген материалдар тәуелсіздіктен кейінгі қазақ ономастикасының өзекті мәселелеріне бағытталған.

УДК 811.512.122
ББК 84 каз -3

ISBN 978-601-7955-95-3

© Қостанай мемлекеттік университеті, 2018

МАЗМҰНЫ

I БӨЛІМ ҚАЗІРГІ ҚАЗАҚ ОНОМАСТИКАСЫ: ТАНЫМ ЖӘНЕ ТАҒЫЛЫМ	5
З. Қабылдинов Бозоқ – жаңа астананың көне бесігі.....	6
Ж. Ағабекова Қазақ ономастикасындағы жаңа белестер.....	10
Телғожа Жанұзақ Ұлы дала атаулары.....	16
С. Б.Жұмағұл Жер-су атаулары: елдік сана және рухани жаңғыру (АТАУ.KZ» ономастикалық электрондық база жүйесі негізінде).....	21
Қ.Кемеңгер Қазақстанның қасиетті орындарының поэзиядағы бейнеленуін архетиптік және ментальділік тұрғыдан зерттеу маңызы.....	28
Қ.Жақып Тәуелсіз елдің тәуелсіз ономастикасы.....	32
А. Әбсадық Қостанай өңірінің топонимикасы туралы бірер сөз.....	35
И.Бекзатқызы Ақмола облысы топожүйесінің зерттелу тарихы.....	39
Р. Тұрысбек Құндылықтар қайнары:әліпби мәні мен эволюциясы (латын графикасына негізделген қазақ тілі әліпбиінің тарихы мен даму үрдістері туралы).....	47
Б. Қайыр Павлодар өңіріндегі атаулар қайта жаңғыруда.....	56
М. Н.Керембекова Су архетипінің лингвосемантикалық мәні.....	60
Ж. Досбергенов Тарихтың терең тамыры.....	67
Б. Елеусов Л. Байбосынова Торғай өңірі топонимикалық тарихының кейбір ерекшеліктері.....	71
Ш. Байділдин Торғай аймағының жер-су атауларының шығу тегі.....	78
А. А.Оралова Қазақ ономастикасы - ұлттық дүниетаным мен тарихи сана көкжиегі.....	85
Мәдиева Г.Б., Иманбердиева С.Қ., Мадиева Д.Б. Ономастиканың құрылымы мен зерттеу аспектілері.....	89
Б.Боранбай Бексұлтан Нұржекеұлы «өзендер өрнектеген өлке»: атаулар көмбесі.....	94
З. Қабылдинов, Ш. Кәрібаев. Төлке Қарағұл Тайшықызы(1592-1670) және Сібірдегі қазақ топонимикасы.....	98
А.Әбсадық Кісі есімі және қазақ қоғамы.....	102
С. Жұмағұл. Алаш және ұлттану.....	106
Б.Боранбай Шерхан Мұртаза «АЙ МЕН АЙША»: тарихтан тағылым.....	112
А.Талпақова Жаңарған ел – жаңғырған атаулар.....	117
Ф. Тұяқова Ұлттық атаулар – ұрпақ тағылымы	119
II БӨЛІМ. ОНОМАСТИКА ЖӘНЕ РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ	125
Кабылдинов З. Известные личности Акмолинского Приишимье.....	126
Тұрысбек Р.С. Халық қазынасы.....	130
Байділдин Ш. Торғай аймағының жер - су атаулары.....	135
Дюсенова М. К. Аудан тарихы – рухани қазына	142

шалғай жерлердегі тұрғындар мен керуендерге сатып, сауда жасаған. Астық өнімінің мол шығуы нан пісіруге мүмкіндік берді. Жергілікті халық балық аулаумен де айналысқан.

Қала маңындағы қалаларда сауда қызу жүріп жатты. Ол Орталық Азиядан сауда керуендерінің келуімен байланысты болған. Мұнда көп мөлшерде мал шаруашылығымен айналысушы өнімдер саудаға салынған.

Жаңа заманда жергілікті өлкетанушы К. Әмірованың пікірінше, Астананың орнында және төңірегінде 3,5 мың ауыл болғандығы айтылады. Бозоқ «көшпенді қалалардың орталық өзегі» болған дегенді келтіреді. Бұл тұжырымды астаналық археологтар өздерінің археологиялық және тарихи зерттеулер арқылы растап дәлелдеді.

Мемлекет басшысы Н. Назарбаев өз еңбектерінде: «...ортағасырлық Бозоқ қаласын Ақмоланың түпкі атасы деп санауға болады, ал оның соңғы мұрагері қазіргі Қазақстанның астанасы – Астана қаласы», – деп жазған.

Бір сөзбен айтқанда, миллион жыл бұрын Астананың орнында қалашық болғандығын біз есте сақтауымыз керек. Қалалық дәстүр мен егіншілік мәдениетінің өзіндік ұзақ тарихы бар. Мыңдаған жыл бұрын осы жерде Бозоқ қаласы тәрізді қалалар болған. Қала мәдениеті, егіншілік пен сауда дамыған. Бұл қала әскери-әкімшілік және ғибадат орны рөлін де атқарған. Ал қазіргі Астананың тұрғындары үшін өткен тарихтан сыр шертетін, бағалы артефактыларды көздің қарашығындай сақтау басты міндет болып саналады.

ҚАЗАҚ ОНОМАСТИКАСЫНДАҒЫ ЖАҢА БЕЛЕСТЕР

Жәзира Ағабекова

филол. ғылымдарының кандидаты, ассистент-профессор. Назарбаев Университеті. Астана қаласы.

Өткен жыл қазақ халқының тарихы үшін атаулы жылдардың бірі болды. Ғасырға жуық пайдаланаған кирилл жазуын латыннегізді әріптерге ауыстыру жөнінде шешім қабылданды. Кирилл әріптеріне негізделген қазақ әліпбиі халықтың ұлттық дыбыстарын еркін дыбыстауға мүмкіндік бермеді. Екі дыбыстарды бір әріппен белгілеу қағидасы пайда болды. Бір әріп дауысты да дауыссыз да бола береді деген жаңа ереже пайда болды. Нәтижесінде халықтың артикуляциялық құрылысына зиян келді, халық тілінің дыбыстық қор әлеуетінің дамуына кері әсер етті. Шет елден кірген сөздер мен терминдер донор тілдің ережесі арқылы еніп отырды. Соған байланысты тілімізде емлесі қиын сөздер пайда болып, бір термин мен онимдердің бірнеше жазу үлгісі араласып қолданылып, сөздердің жазылуындағы бірізділік жоғалды. Жаңа қабылданған әліпбиі қазақ халқының дыбыстарын толық белгілеп, сөздерді дұрыс жазуға мүмкіндік береді деп ойлаймыз. Қазақстанның халықаралық кеңістікпен еркін араласуы арқасында елімізде пайда болған терминдер мен

ономастикалық қордағы бірліктерді жазуда кеткен олқылықтардың орнын осы әліпби толтырады деген сенімдіміз. Қазіргі қазақ ономастикасының алдында тұрған міндеттердің бірі тіліміздегі жазуда қате кеткен олқылық тұстарын осы әліпби ауыстыру барысында ретке келтіру болып табылады. Әрбір онимдік бірлік өз мазмұнына сәйкес берілуі қажет. Әсіресе, жаңа тілдік құбылыстардың бірізді орфографиялануында ұстанатын принциптер нақты әрі айқын болғаны дұрыс. Әрбір моделдерге ғылыми негіздеме жасап қабылдауға тырысқанымыз жөн. Кейбір донор тілдердің әсерімен дұрыс дыбысталмай кеткен жалқы есімдерді түпнұсқасына жақындата отырып жазып, дыбыстауды өз артикуляциямызға бейімдеп қалдыру керек. Елбасы Н.Назарбаевтың сөзімен айтқанда, «алға басу үшін ұлттың дамуына кедергі болатын өткеннің кертартпа тұстарынан бас тарту керек» [1].

Ономастика ғылым ретінде тіл білімінің бір саласы болғанымен адамзат баласының өмірінде үлкен рөл атқарады. Онимдік бірліктер әрбір этностың тарихымен, әлеуметтік, саяси –экономикалық өмірімен тікелей байланысты. Адамзат баласының жеке тұлғасын анықтау барысында оның есімдерінің (антропонимдердің) орны ерекше. Адам өмірге келгеннен соң оған есім беріліп, ресми қоғам мүшесі ретінде тіркеледі. Бірақ, антрополог ғалымдардың айтуынша әртүрлі жағдайларға байланысты кейбір адамдардың «есімсіз жерленетіндігі туралы ойлау өте қиын» [2]. Есімдердің жеке бір адамға тиістілігі екі түрлі мазмұнда түсіндіріледі. Әлемдік тәжірибеде жеке адамдарды белгілі бір сан беру арқылы (кодпен) белгілеу үрдісі жүруде. Халықтарды этнос ретінде сақтауда осы антропонимдердің дұрыс берілуі маңызды.

Қазіргі латыннегізді қазақ әліпбиінің негізінде ономастикалық құжаттардың қайта қаралу ықтималдылығы жоғары болып отыр. Сондай жағдайда біз назар аударатын бірнеше мәселеріміз бар.

Қазіргі ұлты қазақ азаматтардың аты-жөнінің жазылу ретінде бірізділік жоқ. Жеке куәлігінде бірінші қатарда тегі тұрады, ал екінші өз есімі, содан кейін әкесінің аты тұрады. Бірақ, көптеген құжаттарда бұл реттік сақталмайды. Оның себебі бұл құрылымда ұлттық сипат жоқ. Қазақ тарихында кісі есімдерін атау жүйесі үнемі тек ғана екі бөлімнен (сыңардан) тұрған. Бірінші- өз аты, екінші -әкесінің аты. Оның соңына «қызы» және «ұлы» деген сөздер жалғанып отырған. Кейінгі отаршылдық саясаттың салдарынан үш компонентті атау құрылымы пайда болды. Қазіргі уақытта осы идеологиялық атаулардан арылуды негіздеу қиын емес.

Әлемдегі антропонимия тарихында дамыған елдердің барлығында кісіні атауда белгілі бір реттік болған. Антикалық Римдегі есімдердің тұрақты жүйесі адамның жеке есімінен, ру тегінен, жалған есімнен, ататек есімінен және қосымша есімнен тұрады. Үнді елінде бұл жүйе үш құрамнан тұрады: жұлдызнамалық есімі, жыныстық немесе діни секталық есімі, қасталық есімі. Мысалы, әйгілі жазушы Рабиндранат Тагордың есімі: Рабиндра (Күн құдайы), Натх (еркек), Тхакур (жер иеленушілер қастасынан) құралымынан тұрған. Кейбір антропонимдер белгілі бір жинақтармен, жүйелермен шектеулі болады. Оған мысал ретінде Қытайды алуға болады. Қытай отбасында нәресте өмірге

келген кезде оның тегі тікелей “Байцзясин” деп аталатын жинақтан алынады . Бұл жинақта 504-ке жуық тектер бар. Мысалға, Чжоу тегі “жан-жақты” деген мағынаны білдіреді. [3, 856.].

Дамыған мемлекеттер заңдарында атау туралы түрлі заңдар мен заң актілері қабылданған. АҚШ-та әрбір штаттың жергілікті ономастикалық заңдары бар және олар федералды заңнамаларға бағынбайды. Америка антропонимдік жүйесінде ономастикалық заңдар штаттарға қарай әртүрлі болып келеді және ол есімдердің көбінесе мағынасына емес, грамматика және стилистика жағынан дұрыс жазылуы, есімнің оңай айтылуы туралы ережелерді қамтиды. Жалпы көптеген штаттарда кездесетін ономастикалық заңдардың бірі - есімнің ұзындығын шектеу. Мәселен, кейбір штаттарда есімнің ұзындығы белгілі бір таңба санынан аспауы тиіс, ал басқаларында бұндай шектеу мүлдем қарастырылмауы да мүмкін. Мысалы, Айова штатының әкімшілігі өзінің электрондық деректер жүйесінің технологиялық шектеулеріне байланысты есім беруде әріптеріне сандық лимит қойған [4,159 б.] Осыған ұқсас тағы бір жағдай Массачусетс штатында да туындаған. Технологиялық ахуалдарға байланысты баланың есімі, тегі және әкесінің аты құжатында 40 символдан аспауы тиіс болса, Аризона штатында ол 45 символға дейін шектелген [5]. Ал Вашингтон штатында бала есімі ең көбінде 30 символға дейін жетсе, тегі мен әкесінің аты 50 символға дейін жетеді. Бұндай көптеген өңірлерде кездеседі.

Ономастикалық заңдардың тағы бір ескеретін жағдайлары - есімде екпін белгісі мен диакритикалық белгілердің қолданылмауы, яғни есім тек ағылшын әліппесіндегі әріптерден және символдардан құралуы тиіс; бұндай ономастикалық заңды ұстанатын штаттарға Канзас, Массачусетс, Мичиган, Калифорния, Алабама, Батыс Вирджиния және Колорадо жатады. Аталған екпін және диакритикалық белгілерге “é,” “ñ,” және “с ,” сияқты символдарды жатқызуға болады. Бұл заңға байланысты екпін және диакритикалық белгілерден басқа, сызықша мен дәйекше (апостроф) қолдануға болады. Атап айтқанда, O’Connor (О’Конор), O’Connel (О’Коннел), O’Neil (О’Нэиль), A’Aron (А’Арон), Jones-Smith (Джонс-Смит), Young-Parker (Янг-Паркер) және т.б ағылшын есімдері бұл заңға қайшы келмейтін мысалдар бола алады. Ал, керісінше, Esmé, Björn, André, Lucía, Chloë, Beyoncé, Chacón сияқты басқа тілдерден енген жиі кездесетін есімдерді қолдануға аталған штаттарда тыйым салынған[4,1026.]. Бұндай заңдардың штаттарда қолданылуы бір жағынан Америкадағы антропонимдерді біркелкі стандартқа келтіруге септігін тигізеді.

Еуропаның алдыңғы қатарлы көптеген мемлекеттерінде кісіні атау қатал әрі мұқият қадағаланады. Германияда бала өмірге келместен бұрын оған ат қою жөнінде ресми органнан рұқсат алады. Оның арнай нормаларын да қарастырылған. Швейцария, Исландия, Дания сияқты мемлекеттерде де есім беру ісі заң арқылы қадағаланып отырады. Балаға қоюға тыйым салынған есімдер де бар. Олардың арасында зұлымдық, қатыгездік сынды теріс ассоциация тудыратын есімдердің болмауын ескертетін баптар бар. Исландияда аттардың барлығы исланд тілінің орфографиясына сәйкес дұрыс жазылуы керек. Исланд тілінің әліппесінде С, Q, W деген әріптердің жоқтығынан

«Ludwig», «Duncan» деген есімдер қоюға рұқсат бермеген. Данияда да есімнің дат тілінің орфографиясына сәйкес келген есімдерді қоюды талап етеді. Кісі есімдерінің қадағалануы біріншіден, елдің қауіпсіздігін сақтауға әсер етсе, екіншіден сауаттылықты, тілге, ұлтқа деген құрметті көрсетеді. Коммуникациядағы мәдениетті айқындайды. Кейбір ортада «*Ардақ Берік*», «*Жанат Ермек*», «*Айдын Жалмырза*» сияқты аты-жөндерді кездестіргенде қайсысы аты, қайсысы тегі екенін ажырату қиынға соғып жатады. Екіншіден, олардың жынысы да белгісіз болып тұрады. Осы тұрғыдан алып қарағанда ономастикалық заңның қажеттілігі аса туындап отырғаны шындық. Осы заңда антропонимдердің құрамы мен мағынасына да назар аудару қажет. XIX ғасырдың екінші жартысында қабылданған «Америка Құрама Штаттарының атаулары туралы» қаулысы мен XIX ғасырдың басында қабылданған қаулыны салыстырсақ, қазіргі кезде елдің ағылшын тілінің қолданысын және күшін жоғары болатындығын көздейтінін байқауға болады. Бұған бірден-бір мысал ретінде, кез келген қоныс аударған шет елдік азаматтар елге келген бетінде құжатын өзгертеді. Бұл құжатта адамның жеке мәліметі ағылшын тілінде болады және туған тілдерінің ерекшеліктеріне қарамастан, атаулардың барлығының транскрипциясы ағылшын тілінде болуы қажет [6, 222б.].

Екінші мәселе, топонимдерге байланысты. Еліміздегі топонимдердің жазылуы туралы да арнайы стандарттар жоқ. Әр қалада түрліше жазылады. Қазіргі қолданыстағы шетел атаулары мен бұрынғы КСРО республикаларының географиялық атауларының жазылуына қатысты «КСРО Геодезия және картография Бас басқармасы» (Главное управление геодезии и картографии СССР) өткен ғасырдың 50-70 жылдарында тек орыс орфографиясын байланысты жүзден аса ереже жасаған. Күні бүгінге дейін сол ұстанымдар басшылыққа алынып келеді. Яғни шетел мемлекет, астана атаулары мен одақтас республикадағы, тіптен түркітілдес республика атаулары да орыс тілі арқылы енгізіліп, визуалды-оптикалық тұрғыда әбден тұрақталып, санамызға сіңісті болып кетті. Жаңа графикаға көшер алдында қандай атауларды тіліміздің орфографиясына сындырып аламыз, қай атаулар сол дәстүрлі қалыпта қала бермек деген мәселені шешіп алу қажет. Қазіргі ұстаным атауларды түпнұсқадағыдай жазып, айтылуын тілдегі дыбыстармен икемдей отырып айту керек. Топонимдер бойынша да стандарттау жұмыстары ақсап отыр. Географиялық объектіге берілген бір атаудың еліміздің әр жерінде түрлі жазылуы жергілікті халықтың атауларға деген қызығушылықтарын төмендетеді. Осындай кемшіліктерді болдырмау үшін елімізде географиялық атаулардың ұлттық стандарты жасалуы керек. Ол анықтамалық немесе нұсқаулық емес, мемлекеттік деңгейде жасалынған стандарт шығарылып, соған байланысты еліміздегі топонимдердің қазақ тілінде дұрыс бірізді жазылуы мен шетел тілдерінде берілуі қадағалануы қажет. Бұл жұмысты атқаратын географиялық атаулар бойынша комитет құрылып олар негізінен атаулардың картада жазылуы мен берілу ерекшеліктерін көрсетіп отыруы керек.

Объектілерді халықаралық стандартқа сай етіп кодтау мен транслитерациясын бекітуде, транскрипциясын беруде кеңестер беріп, оларды

бақылап отыратын орган болады. Бұндай органдар да әлемдік тәжірибеде жақсы нәтижелерін беріп отыр. Австралия мен Жаңа Зеландияда (Австралазидағы географиялық атаулар бойынша Комитет), Америка Құрама штаттарында (Географиялық атаулар бойынша Құрама штаттар Кеңесі), Ұлыбритания корольдігінде (Географиялық атаулар бойынша Біріккен Корольдіктің Тұрақты комитеті), Канадада (Географиялық атаулар бойынша Канада Кеңесі), Эстонияда (Эстония географиялық атаулары бойынша Кеңес; Эстония географиялық атаулар туралы Заңы), Францияда (Ұлттық Географиялық институт: топонимия), Исландияда (Географиялық атаулар бойынша комитет), Иранда (Географиялық атауларды стандарттаудың Иран комитеті), Словакияда (Географиялық атаулар бойынша реми орган және сәйкес актілер), Словенияда (Географиялық атауларды стандарттау бойынша Словения мемлекеттік комиссиясы), Оңтүстік Африка (Оңтүстік Африкада географиялық атаулар Кеңесі), Испанияда (Ұлттық географиялық институты) тұрақты жұмыс жасайтын мекемелер стандарттаумен айналысады.

Сонымен қатар, еліміздің солтүстік аудандарында мағынасы көмескі болып келген, басқа тілдердегі атаулар өте көп. Қазіргі уақытта олардың ауыстырып, тарихи атауларын қайтаратын кезең келген сияқты. Бұл мәселе жан-жақты қарауды талап етеді. Ең бастысы қарапайым халық қиындық көрмеу мәселесі қаралады. Басқа тілдерден келген атауларды транслитерациялау қиынға соғу ықтималдылығы жоғары. Грек тілінен тікелей аударғанда “орын” және “атау” деген мағынаға сәйкес келетін топонимика ғылымы зерттейтін жер-су атаулары ежелден бері дала кеңістігін белгілеу мен есте сақтауда өте пайдалы болғаны сонша, атаулардың адамдар тілі мен мәдениетінде жер, аймақ иеленушілігін білдіру арқылы Жер шарындағы барлық дерлік қоғамдарда бірдей қолданылғаны дәлелді қажет етпейтін сияқты көрінеді. Басында бұл ғылым саласының тек қана жағрапия ғылымымен байланысты екені рас болып көрінгенмен, тереңірек үңілген жанға бұл байланыстың жалғыз еместігі анық байқалады: топонимикалық зерттеудің толықтығы ғалымның лингвистика мен тарихтағы білімін де қажет етеді. Мысалы, топонимик ғалым жердің тарихы мен картасын өз зерттеуінде қолданумен шектелмей, жергілікті тұрғындардан атаулардың қолданысының аясын нақтылайды, айтылуын, ерекше мағынасына көңіл бөледі, шығу тегіне байланысты болып есептелетін әңгіме-аңыздарды қағазға түсіреді [8.]. Оған қоса, топонимикалық зерттеу дұрыс жасалған жағдайда сол аймақтың тарихында орын алған қауымдар мен халықтардың көшуінің, қоныстануының, және сауда жолдарының заңдылығын көбірек түсінуге көмектесе алады. Осы мәселені шешуге септігін тигізетін негізгі факторларды ономастика бойынша маман даярлау, және антропонимдер мен топонимдердің берілуін шешумен қатар жүргізілетін жұмыстардың бірі - ономастиканы оқыту. Жақында ғана «Туған жер» жобасы шеңберінде мектеп оқушыларына өлкетану пәні оқытылатындығын хабардар етті. Оқушыларға шыққан тегін, туған өлкенің тарихы мен дәстүрлерін біліп, зерттеуге және бүгінгі мен келешегі туралы ой түйіндеуге мүмкіндік беретін бұл пән дер кезінде қолға алынып отыр. Жастардың туған жеріне деген махаббаты мен

патриотизмді қалыптастыруда бұл пәннің оқытудың маңызы зор. Ол пән міндетті түрде өлкенің атауынан басталатыны анық. Жаңартылған білім беру бағдарламасында да сыныптарда ономастика мәселелерін оқытатын бөлім кіргізіліп отыр. Осы бастаманы тиімді пайдалануда атқарылатын іс-шаралар көп. Бұл мәселеде де шетелдік тәжірибені алып пайдалану артықтық етпес. Еуропаның көптеген елдерінде ономастика курстарында арнайы елдердің атауларының тарихы мен қолданысы оқытылады. Білім алушыларға тәлім-тәрбие беру барысында өз жерінің, өз елінің тарихын білу басты мәселе болып саналады. Мысалы, Ньюкасл, Манчестер и Ноттингем университеттерінің ағылшын тілі және тілі білімі мамандықтарында, Хорватияда университеттерде тұрақты пән ретінде оқытылады. Ал, Норвегияда осындай оқытылудың арқасында осы күнге дейін 200 ден аса магистрлік диссертация қорғалған. Студенттер үнемі жер-жерлерді аралап тәжірибе жасап жүреді. Швейцария мен Швецияда, Солтүстік Африка елдерінде, Американың көптеген университеттерінде атауларға байланысты пәндер оқытылады. Бұл тәжірибені біз де пайдалансақ, көп нәрсені ұтар едік. Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев 2017 жылы тамызда «Хабар» агенттігінің тілшілеріне берген сұхбатында елдің, жердің тарихын зерттеуде студенттерді жұмыссыздыру қажеттігін баса айтты.

Қазіргі уақытта урбаноонимдер мен менсонимдер, эргонимдерді жазуда бірізділік жоқ. теледидар хабарларындағы атауларда ағылшын тілінің сөздерімен араласып келген атаулар нұсқалары өте көп. Мысалы, Балапан телеарнасында «Balapan time» деген хабар болады. Баланың тілін шұбарландыруға арналған осындай атаулардан аулақ болуға шақырамыз. Болашақта қазақ тілінің мәртебесі қазіргіден де жоғары болып, топонимдер мен антропонимдеріміз қазақыланып, тарихи дәстүріміз толыққанды қайтарылады деп ойлаймыз.

Кілт сөздер: ономастика, латын әріпі, жаңа қазақ жазуы, оним.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Назарбаев Н. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» // http://www.akorda.kz/kz/events/akorda_news/press_conferences/memleket-basshysynyn-bolashakka-bagdar-ruhani-zhangyru-atty-makalasy
2. Susan Black//*The Guardian*, 26 June 2001:16.
3. Қазақ тілі энциклопедиясы. –Алматы, 1998ж.
4. Larson, Carlton. 2011. «Naming Baby: The Constitutional Dimensions of Parental Naming Rights». //THE GEORGE WASHINGTON LAW REVIEW Vol. 80 No. 1: 159-201.
5. Ramnarace, Cynthia. 2017. «Craziest Baby Naming Laws by State». Retrieved from <https://www.thebump.com/a/baby-name-rules>
6. Schneider Edgar. Focus on the USA. – 1998 – 222-232 б.